NAŠE ŘEČ

ROČNÍK IX. ČÍSLO 9.

V. FLAJŠHANS:

HUSOVO UMĚNÍ SLOHOVÉ.

K letošnímu jubileu Husovu vydaly Kostnická jednota a československá církev »Listy Mistra Jana Husi«. Dr. F. M. Bartoš vybral a upravil pro tuto sbírku 21 listů Mistrových (z nich 3 české), »všude usiluje o znění co možná ještě přesnější a srozumitelnější«, nežli bylo znění starší. K tomu »srozumitelnějšímu« znění náleží také úplné přepracování tří českých listů — a o nich se zde chci hlavně zmíniti.

Bartoš jistě s velikou prací a mnohým rozvažováním pořídil svůj výběr. Již to je věc velmi osobní; naši předkové pořídili výběr zcela jiný nežli Bartoš. Bartoš šel ještě dále: pokládal za své právo otisknouti (dva) listy necelé, do jiných (dvou) vkládati své vložky. A ovšem, přidávaje a ubíraje takto podle svého domnění, pokládal za své právo také text měniti (překlad z latiny i text původně český), pokud se tím arci nemění smysl. Asi jako činí překladatelé cizích skladeb básnických.

A tak vydavatel mění pořádek slov, přidává a ubírá, nahrazuje nebo ponechává, maje patrně za to, že naše forma textu je něco nahodilého a libovolného. Ale jeho domnění je mylné. Pro příklad uvádím zevrubněji jeden doklad.

V listu Plzeňským (str. 15) u Bartoše cituje Hus takto Písmo (Mat. XVI, 26 = Mar. VIII, 36):

»Co platno jest člověku, kdyby získal celý svět, ale uškodil své duši? A kterou odměnu dá člověk za svou duši?« Nevím jistě, ale myslím, že každý čtenář pocítí okamžitě jakousi nespokojenost s tímto textem; není dost sakrální, nemá toho biblického tónu, jejž všichni známe.

Je to text Bartošův. Kraličtí (spokojme se jen konci vět) píší zcela správně:

»... všechen svět získal, své pak duši *uškodil?* Aneb *kterou* dá člověk *výplatu* za duši *svou?*« Zde slyšíme již zcela dobře tu známou kadenci biblickou. Ale — zrovna jako my — cítil ji Hus; neboť on nepsal jako Bartoš; u něho čteme zcela správně:

»ač veškен svět zíště a své duši *uškodí?* A *kterú* dá člověk *otměnu* za duši *svú?*«

Je to znění totožné s Kralickými — ale také s naším citem jazykovým. Vydavatel ovšem může říci, že list Plzeňským je dochován v jediném rukopise, nedosti spolehlivém. Ale Hus cituje toto místo velmi často a vždycky takto; v listu o braní od-úmrtí (mé vydání, 1915, Listy z Prahy, str. 18—19) a j.:

»... všechen svět získal a své duši *škodu trpěl?* Anebo *kterú* dá *člowěk* otměnu za *duši svú?*« (2—3×). A je tak ovšem ve shodě s latinskou předlohou:

»... si mundum universum *lucretur*, animae vero suae detrimentum *patiatur?* Aut *quam* dabit homo *commutationem* pro anima *sua?*«

Není snad nic jistějšího, nežli že Hus psal, a to vědomě, zcela jinak, nežli čteme v novém vydání — že jeho čtení je správnější, lepší a vhodnější. A nevím věru, proč by mělo býti čtení Bartošovo srozumitelnější.

⁂

A takové jsou odchylky nového vydání skoro veskrze.

Mat. IX, 37 Kraličtí, dosavadní vydání a Hus píší: »dělníků málo«; Bartoš opravil »málo dělníků« (str. 6).

Filip. II, 21 Kraličtí, dosavadní vydání a Hus píší: »svých věcí hledají«; Bartoš opravil »hledají svých věcí« (str. 7) atd.

Na str. 16 je citát z Apokalypse XXII, 10—12, na str. 24 citát z Eccles. I, 18, jež nejsou ani přesně podle originálu, ani podle Kralických — ale ani smyslem nevyhovují. Takových si však nehleďme; všimněme si jen těch, kde skutečné znění textu, jako v uvedeném příkladu, samo protestuje proti každé změně.

⁂

Víme všichni, jak málo jistého známe o staročeském slovosledu. Máme málo textů, jichž můžeme užíti; často je slovosled změněn působením rýmu, v překladech naň působí pořádek slov originálu, jindy bývá písař začátečník a neumělec. Tím cennější jsou

pro nás takové texty, jako Husovy listy, psané v žaláři mistrem jazyka, bez předloh a se snahou, ulehčit duši a nechat druhým památku.

Pozorujeme v nich (n. př. v slavném odkazu 10. června 1415), že Hus klade ve vedlejších větách sloveso na konec věty, velmi často tam stává infinitiv. Vydání Bartošovo všude tento pořádek Husův rozbilo — a můžeme říci, že zničilo nejen usus, nýbrž také rytmus a melodii.

Vezměme si zase jeden příklad místo mnohých. Vrcholné znění je známá prosba:

»Také prosím, aby sě milovali, dobrých násilím tlačiti nedali a pravdy každému přáli.« Kdo zná práce Sieversovy, u nás příslušné pracné výklady Novotného nebo krásné studie Mukařovského, slyší v těchto kólech přesný rytmus (kóla oddělují kolmou čarou, hlavní ikty dvěma tečkami):

Ta:ké prosím, || a:by sě milovali, ||
do:brých násilím | tla:čiti nedali ||
(a) pra:vdy | ka:ždému přáli.

Když bychom počítali slabiky, má první »verš« dvě kóla, jako druhý i třetí, ale počet slabik je různý: I = 4 + 7; II = 5 + 6 a závěrečný III = 3 (vlastně, bez předrážky) 2 + 5; celkem je tedy poměr 11: 11: (8) 7; zhruba asi 3: 3: 2. V novém vydání se z tohoto mistrného díla stalo (str. 36):

Také prosím, abyste se milovali,
nedali dobrých utiskovati násilím
a každému dopřáli spravedlnosti...

Je to jistě něco zcela jiného nežli text Husův; a nevím, je-li tento text mnohem srozumitelnější; zato je střední část zcela arytmická.

*

Opět možno namítnouti, že snad jen náhodou Hus svá slova takto rytmicky formuloval. Máme však — když hledíme k písním, o nichž se podnes mínění různí — od Husa zachováno skutečné rýmování, dvojverším trochejským skládané; poslal je 9. června 1415 panu Škopkovi ze žaláře — česky; jiné, latinské, poslal dříve p. Janovi z Chlumu. Tam ovšem nemohl, jsa vázán rozměrem, jednotlivá kóla krátiti; nemohl také v dvojverších členiti trojmo. Ale máme tam přece dvě zajímavá trojverší; jedno ve v. 7/10, druhé zavírá celou báseň. Zní:

»Radost věčnú chceme mieti, — jako kočka ryby jiesti, — jichž loviti ráda nechce«

a: »Aby Hus ti pomohl také — Jindřich býti viery svaté — a skonati v Bohu. Amen.«

Nechci ovšem dokazovati básnické nadání z těchto veršování, ale smysl pro rytmus jistě dokazují obojí ty verše, české i latinské. A tato trojverší se tuze podobají onomu odkazu z 10. června, poslanému den po těchto verších.

Že Hus projevoval, pokud nebyl ještě spoután přísnou theologickou askesí, skutečné básnické nadání, o tom svědčí jeho starší práce latinské. Kdo si přečetl někdy nahlas jeho latinské kázání o výročí smrti Karla IV. dne 29. listopadu 1409 — nebo soudobé skoro incepce k jednotlivým knihám Sentencí, užasne nad krásnou řečí a kovovým tónem těchto skvělých period. Jistě neposlední příčinou obliby jeho kázání byl tento efekt fonetický, třebas ovšem při latinských kázáních měl již vypracovanou theorii středověkou o t. zv. kursech a krásné vzory ve sv. Bernhardovi a Řehořovi.

A že měl jemný smysl pro rytmus prózy, ukazuje známá výtka žalob z r. 1409. Podle tehdejší výpovědi Protivovy Hus někdy před r. 1400, když byl citován výrok sv. Řehoře, prý řekl: »Co jest Řehoř? Byl p r l e n e c« (— slovo to je v latinském výroku české —), »ať prohlédne jeho výroky, kdo chce, a najde, že ve všem vždy p r l e n c o v a l« (‚prlenczavit'). A Hus (v Dokumentech Palackého, str. 164—165) odpovídá: »Je to pravda; říkával jsem s pochvalou, že veliký doktor, sv. papež Řehoř, jehož řeč se mi líbí nad výroky ostatních svatých i pro jasný výklad i pro *sladkost slov*, ježto vykládá *v krásných rytmech*, jest nejlepší ‚*rhythmisator*' . . .« Tak vyložil Hus sám svůj termín ‚prlenec' = potulný pěvec.

Je tedy zcela jisto, že Hus měl nejenom dobrý cit pro rytmus řeči, nýbrž že sám české verše skládal a latinské své prosaické texty krásně rytmisoval. Nemůže nás tedy nález takových dobře a pěkně stilisovaných vět překvapit. Ale nejsou ojedinělé.

Je ovšem dost nesnadno nalézti české listy Husovy se zněním přesně zachovaným. Z 20 jeho listů (českých) je jich 7 dochováno v jediném, někdy velmi pozdním a nejistém opise; dva toliko ve 2 opisech, někdy necelých. Jenom polovice textů je nám dochována spolehlivě; z nich nejznámější jsou ony čtyři »epištoly«, jež čítávány o dnech Husových shromážděnému lidu. Nejvíce jich bylo posláno z Kostnice; uvádím ukázky ze svého vydání (Otto, Světová knihovna, III, Listy z Kostnice); z 11 vy-

bral jsem 3 nejkratší; jejich závěrečná kóla uvádím všecka; první p. Škopkovi (č. 30, 9. června):

... vě: rný v Bohu | přie: teli! || 4: 3
... a: by v radost věčnú | sko: ro přišel || 6: 4
... (že mi dá věččie) po: kušenie | tr: pětí || 4: 3
... (před svatým Vítem) v ča: kání | smrti 3: 2

druhý p. Škopkovi (č. 34, 13. června)

..., milý pane! || 2: 2
..., sedě v žaláři | v okovách || 2 + 3: 3
... jestli co nehodného, | aby nechal || 3 + 4: 2 + 2
... což by bylo proti jeho | svaté milosti || 4 + 4 : 2 + 3
... a: toto | pomně 3: 2
... čakám již na smrt | odsúzenie 3 + 2: 4
... pro: jehož svatý | zákon trpím 3 + 2: 2 + 2

Nejzajímavější je však poslední rozluční list s přáteli, s řadou na konec jednotlivých loučení (snad z 5. července, č. 54, str. 156—157):

... ač: snad mrtvého | na těle 2 + 3 : 3
... a paní | Anno! 3 : 2
... jakož ste | slýchali 3 : 3
..., (jich) nelze jest | popsati (4) 3: 3
... (s jeho svatú) | pomocí | Amen. 3 : 2
... pro Boží | zákon 3 : 2
... nedajte hubiti | dobrých kněží! 3 + 3 : 2 + 2
... Bóh buď tvá | odplata! 3 : :3
... s Mikéškú i | s jinými! 4 : 3
... kteréž ste měli | se mnú! 3 + 2: 2
... buď Pán Bóh | s tebú! 3 : 2
... pomni, co sem tě | věrně učil! 2 + 3 : 2 + 2
... (buďte slova) Božieho | pilni! 3 : 2
... kaž slovo | Božie! 3 : 2
... (aby byli ustavični) | u Božie | pravdě 3 : 2

Jsou zde sebrána všechna závěrečná kóla tří listů Husových — a pouhý pohled na tato čísla ukazuje všude skoro bez výminek závěrečnou klausuli typu buď 4 : 3, nebo nejčastěji 3 : 2. Ale to je počítáno jen zhruba; i ty nečetné odchylky při skutečném čtení zmizejí. Tak na př. odchylka »jakož ste | slýchali« 3 : 3 je odchylkou jenom na papíře; skutečná výslovnost první skupiny ‚jakož ste' zajisté má ve skutečnosti trvání delší; zrovna tak skupina ‚Bóh buď tvá' (odplata) trvá jistě déle nežli výslovnost slova ‚odplata', takže i v těchto odchylných na papíře závěrcích

máme asi touž kadenci, 4 : 3, jako jinde. Týmž způsobem vyložíme i ‚milý pane' = 3 : 2.

Tyto případy, úplné, a hledíme-li k skutečné výslovnosti, naprosto bezvýminečné, ukazují jasně, že i ona fonetická křivka zmíněných nahoře tří »veršů« Husova napomenutí Pražanům je skutečná osobní křivka (‚Beckingova základní', jak ji nazývá Sievers) Husova. Jestliže tedy ten, kdo překládá Husa do nové češtiny, dbá o to, aby neporušil smyslu jeho nauk nebo theologických neb kulturních subtilností, měl by zajisté také o to dbáti, aby neporušil ani tohoto výrazu osobnosti Husovy. Vydavatelé 16. století, obnovujíce jazyk Husův, dbali přece pečlivě o tuto stránku slohu Husova. Jednali jistě v duchu Husově a po jeho přání; víme, jak prosil opisovačů, aby jeho slov neměnili.

*

Ale vedle těchto závěrků, tak krásně sladěných, má Hus také jinde pořádek slov určitý a pevný — nový vydavatel jej nahrazuje svým. Hus píše ‚v sjednání dobrém', vydavatel ‚v dobrém sjednání' (str. 15), Hus ‚Bóh věčný a člověk pravý', vydavatel ‚věčný Bůh a pravý člověk' (str. 28) atd. Vydavatel opět neslyší a necítí, že je rozdíl mezi ‚české království' a ‚království české', že je sice možno říci ‚čtvrtý král', ale že se nemůže říci ‚Čtvrtý Karel', nýbrž toliko ‚Karel Čtvrtý'; že se zrovna tak říká sice ‚svatý Otec', ale ‚písmo svaté' — že, zkrátka, přívlastek položený za své slovo zdůrazňuje a vytýká tak, jak to pěkně vykládají pravidla v (Gebaurově)-Ertlově mluvnici (díl II, str. 53 až 58). Husovi zajisté šlo o to vytknouti, že Bůh, ačkoli věčný, byl přece jenom člověk pravý — a tento odstín smyslu je u nového vydavatele setřen.

*

Čtenář může snad míti za to, že tyto výklady o rytmickém spořádání vět, o jistém slovosledu přívlastku atd., jsou minuciosnosti příliš nepatrné. Je to asi jako se studiem chemickým nebo vůbec drobnohledným, jež v zdánlivém chaosu nalézá přece přísnou pravidelnost. Ze studií Mukařovského je viděti, jak nepatrné přesuny přízvuku mění verš v prózu a naopak. A Sieversovy studie v Německu (v době pádu marky norští a američtí ctitelé německé vědy umožnili svými podporami publikaci jeho prací), třebas někde jistě mylné a jinde velmi nejisté, ukazují přece názorně, kolik z takových studií možno vytěžit. U nás

ukázal kdysi Novotný t. zv. herojskou klausuli u Ant. Staška; Mukařovský krásně osvětlil rozdíl týchž veršů Nerudových, Čechových atd.; u Němců se pokusil Sievers o rozlišení původního textu od pozdějších přídavků v řeckém evangeliu a Zjevení sv. Jana, ve starošvédských zákonících atd. A posledně letos, spolu se slavistou Vasmerem a baltistou Gerullysem, pokusil se určiti národnost nejstarších textů slovanských; v t. zv. Kyjevských lístcích nalezl o s o b n í k ř i v k u č e s k o u, v Zografském a Assemanském evangeliu křivku jihoslovanskou a ruskou atd. Chtěl jsem zde na tyto snahy upozorniti vydavatele; nejsou to maličkosti, je v nich osobnost celá.

DROBNOSTI.

MINOUTI, MINOUTI SE.

1. *Nezvratného* slovesa *minouti* užíváme s vazbami správnými. Předmět je skoro vždy se 4. p., v jazyce starém i v dnešní mluvě lidové a spisovné, ve významě původním (minul jsem bratra; šel, co noha nohu mine) i přeneseném: v starším jazyce znamenávalo nesložené *minouti* i »pomlčeti o něčem, nevšimnouti si«, tedy totéž, co dnešní »opominouti« a p. (mina všecky jiné příhody, popiš jedno ty . . . ; jedno minu, druhé svinu). Obyčejně »mine« člověk něco nebo někoho, ale i něco může »minouti« člověka, t. nedostati se mu: trest tě nemine; zlost ho minula (přešla); ktož ju (obec) tupí, minulať ho rada (nedostává se mu rady, u Dalimila). A stejnou vazbu má i *míjeti*, na př. hněv ho míjí.

Také *pominouti, pomíjeti* mívá vazbu touž. Tak ve významě hmotném, dnes již neobvyklém, i přeneseném: když jsem jej pomíjel (= šel kolem něho), tu mi řekl . . . (v Tkáčových Libri informationum 261 z r. 1496); mlčením pominul to (Hájek); Pavel byl umínil pominouti Efez Skut. 20, 16. Někdy se však objevuje i vazba s 2. p., protože je sloveso složeno s předl. *po-*, která původně slovesu dávala významový odstín částečného děje; tak zejména Bratří, kteří vůbec genitivu přáli, obyčejně říkají »pominouti čeho«, na př. a jakž jsem jich (ponocných) jen pominula, takž jsem našla toho, kteréhož miluje duše má Pís. 3, 4; pominuv přednějších jejich, povolal jsem tě Is. 41, 9. A odsud asi pochází, že i nesložené *minouti* někdy, ač velice zřídka, v staré době mívá 2. p.: možnost obojí vazby, se 4. i s 2. p., přenesla se od slovesa

složeného i na sloveso prosté. Dokladů *jistých* je ovšem poskrovnu a nejistých, ba i nesprávných tentokrát ku podivu hojně. »Jíti, co noha *nohy* mine« ve Veleslavínově slovníku dnes jistě každému Čechovi zní cize a znělo snad cize i v 16. st. (a kdo ví, není-li to tisková chyba; sazeči ani tenkrát nebyli neomylní), Jungmannovo »ať vidím světlo a minu smrti« z Veleslavína (bez udání místa) by mohl býti doklad vazby »minouti komu« (v. d.) a »až minuli Damašku a pomezí jeho« má při nejmenším nesprávné označení pramene »Br. Jud. 15, 5« (je-li to vůbec z Kral. b.); v Chelčického větě (Post. 193b) »(člověk) toho nesnadně (anebo »ne snadně«) mine, když se jemu co nelíbého přihodí, aby nebyl hnut hněvem« působil její záporný smysl. Kott má pro »minouti, míjeti čeho« i doklady chybné: v obou dokladech z legendy o sv. Kateřině, u Kotta nesprávně citovaných, je vazba se 4. p. (v. Slovn. stč. 2, 367), v dokladě z »Chvály bláznovství« si popletl *je* s *jie (ji)* a *mijeti* s *mieti (miti)* a doklad správně zní »kterýchž (kněh) dosáhnu-li, budete je bohdá také mieti v češtinu přeložené«. A tak zbývají Jungmannovy doklady »všeho toho míjeje«, »když to vojsko mělo míjeti města« z r. 1635 a 1644, tedy z doby, v níž je již málo pravých vzorů správné češtiny, a jeden Kottův z Šafaříka, tedy z doby nové.

Smíme tedy říci, že *předmět sloves mijeti, minouti se správně vyjadřuje 4. pádem, u sloves pomijeti, pominouti že jest možný také 2. p.*

U *pomijeti, pominouti* je v starší době (v 16.—17. st.) hojně dokladů s *neurčitým způsobem* anebo *s větou se spojkou »aby«*, na př. u Haranta z Polžic »nemohu pominouti o tom něco položiti; nemohu pominouti, abych tu krátce nedotekl«. Stejným způsobem čteme i *ominouti* v píseckých listech (spěšnou avisí Jim dáti neominu, Sedláček, Písek 3, 424 z r. 1759, pod. 425, 426); srv. také Kotta 2, 369 (podle Ranka). Čtenář vidí, že to jsou věty, v nichž bychom dnes spíše napsali *opomíjeti, opominouti*, a zajisté vidí také, že mají pravdu, kdo stále marně radí, aby se neříkalo a nepsalo »opomenouti«; *opominouti* je nová složenina staršího slovesa *pominouti*, pocházející asi z poč. 19. stol., proti níž, když jsme již odvykli staršímu tvaru nesloženému, není hrubě co namítati. *Opomenouti, opomenúť* je sloveso známé ze Slovenska, ovšem s významem docela jiným, srovnávajícím se s jeho skutečným příbuzenstvem: *opomenúť sa* podle Kollárovy zprávy u Jungmanna znamená »opověděti se, sich melden«, z Bajzy (1795) má Jungmann větu »daremně *opomínal* (= upomínal o dluh«, a podobně čteme u Timravy (ve výboru Menšíkově.

ve Sb. souv. četby škol. 46, 30), jak rozmrzelý pastýř vyčítá lenivé ženě »majú mi gazdovia . . . opomínať (= připomínat, vyčítat) vždy, že pozde idem so statkom (s dobytkem)?« Nedokonavý tvar slovesa *opominouti* je ovšem *opomíjeti*, slovesa *opomenouti* však *opomínati* (ač Kott 7, 114 má již také z r. 1880 doklad tvaru »opomínání« m. »opomíjení«).*)

Jiné vazby slovesa *minouti, mijeti* jsou spíše nahodilé, objevují se jen za zvláštních okolností. Tak *minouti, mijeti komu* znamená »vyhnouti, vyhýbati se, uvolniti cestu«; v registrech komorního soudu čteme na př. r. 1522, jak kdosi sedlákovi, jenž o něj na cestě zavadil, řekl: »co mi, chlape, nemůžeš minúti?« (Arch. č. 32, 308), slezské přísloví učí »míjaj furmanovi na půl kola a ožralcovi na celé« (Kott 6, 976). A tak by Veleslavínova věta, o níž jsme se výše zmínili, mohla znamenati »ať vidím světlo a vyhnu se smrti«. U Kotta by čtenář našel všelijaké vazby jiné, ale jsou to jen rozličná příslovečná určení, jimiž se nemíníme zdržovati.

2. *Zvratný tvar* se pojí správně s 2. p. anebo se 7. p. s předl. *s: mijeti, minouti se někoho, něčeho* a *s někým, s něčím*. Tak čteme v rkp. Baworowského (Tandar. 1333) »sám pobra (= pobral) všechnu přípravu i jede pryč cestú jinú, až se z cesty vyvinu (= vyhnul) a kniežete se toho minu«, u Komenského »míjeli se kola«, »minouti se cíle« a p.

Nejčastěji se říká *mijeti se, minouti se s někým, s něčím*. »Minuli jsme se s bratrem«, t. šli jsme okolo sebe (ob. s významovým odstínem, že jsme se neviděli nebo nepoznali). V Hradeckém rkp. naříká Maria »jež sem sě s tobú minula (= ztratila jsem tě),

*) K vypravování 1. Par. 15, 27, že měl David při slavném přenášení truhly smlouvy Hospodinovy »efod lněný«, přidává bible Kral. poznámku: »k zastření onoho roucha nádhernějšího, s jinými služebníky božími se srovnávaje, a před Bohem důstojenství královské jako o p o m í n a j e.« Toto »opomínaje« může tuším znamenati jen »nedbaje, nevšímaje si«, tedy patří k o p o m i n o u t i, je totéž, co spisovné o p o m í j e j e (podobný nářeční tvar je jičínské p r o m i n o v a t m. p r o m í j e t i v Kubínových »Lidových povídkách«, Rozpr. 3. tř. Č. ak., 51, 144). Kral. bible má leckterý nářeční znak ukazující na východ našeho jazykového území, a sem patří toto o p o m í n a t i. Je to nedokonavý novotvar k dokonavému m i n o u t i, podobně jako k v i n o u t i má Komenský východní nářeční tvary rozvínati, svínati, vyvínati místo západního a spisovného rozvíjeti atd. A jako je k tomuto -vínati na východě také -víňati (rozvíňat se Bartoš, Písně nov. 58, vyvíňať sa Vajanský 8, 50), tak je k minouti i mor. míňat se, sloven. míňať sa (míjeti, ubývati, ztráceti se). — Třetí sloveso -m í n a t i patří k slovesu m n o u t i (stč. mieti Sal. 355, Hád. 38b), v stč. vymíchati, smínati, jako začínati, utínati a p. K němu náleží také časté sloven. omínať nebo také omíňať (na př. Slov. Pohľ. 9, 371, kde nesprávně psáno omýnať) »tlačiti, tísniti, trápiti«.

již má radost vše zhynula«, Štítný říkal »minúti sě s otplatú« (= nedojíti odplaty), Mašín má podobné doklady z dobrých spisovatelů nových. Teprv v naší době se začíná říkati s pouhým 7. p. bez předložky »minouti se cílem, svým povoláním« a p. m. »s cílem, se svým povoláním«; je to *chyba*, již *snad lze* omluviti starým nedorozuměním, jež však není správnou vazbou, jak prý někteří učitelé češtiny přímo učí. Věta »minul jsem se (minuli jsme se) s bratrem« znamená »já a bratr jsme se minuli«, jako »rozloučil, rozešel jsem se s bratrem« je »já a bratr jsme se rozloučili, rozešli«; jaký mluvnický význam by zde mohl míti pouhý instrumentál? A na podobném hmotném významu se zakládají i rozličné významy přenesené.

Podobně se říká a říkalo *pominouti se s něčím* (= pozbýti čeho), zejména »pominouti, pomíjeti se s rozumem, s pamětí, s myslí, s přirozeným smyslem« (jako má Jungmann s týmž významem i staré doklady rčení »pominouti se smysla«, srv. sloven. »vráť sa mi, bo sa smyslov miniem« Kott 6, 986). Říkalo se podobně i »pominouti se s smyslem«. Zde ovšem splývala u výslovnosti předložka s počátečním *s-* slova následujícího, někdy se proto i nepsala (Veleslavín má v slovníku na dvou různých místech totéž rčení jednou psáno »pominouti se s smyslem«, po druhé »pominouti se smyslem«, jako je v cambridgeském rkp. Dalimila psáno »jedinému tobě smrtiú jest sě minúti« m. »s smrtiú«); a tak ovšem chápeme, že se pak snadno již i v starší době rčení »pominouti se (s) smyslem« rozumělo, jako by v něm byl 7. p. bez předložky. Ale neznáme ze staré češtiny dokladu, kde by možnosti takového nedorozumění nebylo, na př. »pominouti se rozumem, pamětí« a p. Teprv Jungmann má taková rčení; ale nedorozumění pocházející teprv z nové doby nemůže ospravedlňovati rčení, jež jinak ospravedlniti nelze.

Rčení »pominouti se s smyslem (dnes by se ovšem říkalo »se smyslem«), s rozumem, s pamětí« se pak zkracovalo a říkalo se prostě *pominouti se* (t. pozbýti rozumu, zblázniti se); dnes tak aspoň v středních Čechách říkáme jen o vzteklém psu. Tak na př. doklad z Tkadlečka »paklis některak smysla pozbyl, aneb snad rozumu dobrého nemáš, aneb se některak zapomenul, anebos se pominul?« Stojí-li pak ve větě *příčina* »pominutí« vyjádřena 7. pádem, nesmí to ovšem býti pokládáno za doklad vazby slovesa s pouhým 7. p. *předmětu, s nímž* se kdo »pominul«, na př. »velikými hněvy jako sě pominuv, mohl bych se zlostí pominouti, pes hladem a zimou se pominul« a j. (Kott 2, 735).

K poznámce, že rčení »pominul se s smyslem« mohlo býti pojímáno tak, jako by to bylo »pominul se smyslem«, máme zajímavé obdoby. Něco podobných dokladů jsme již měli ze zprávy p. Jar. Kitzbergra (v Libotenicích na Podřipsku, 6, 187). Jos. Kubín upozorňuje v předmluvě k svým »Lidovým povídkám z česk. Podkrkonoší« (Rozpr. 3. tř. Č. akad., č. 51, X) na podobné doklady z lidové mluvy úzkého pruhu od Kněžmostu k Sobotce, na př. »lokajem hovoří, šel maminkou« (srv. t. 321 přivedli formana koňma m. s koňma — přivedli formana s furberkem 320). P. J. Kulhánek, spr. šk. v Dol. Bousově, nám píše: »V Obrubcích, Obrubech a snad i okolních vesnicích (mezi Bousovem a Bakovem) říkají: šel flintou na pole; mluvil učitelem; byl tu účetní Maštálkou. Chlapec z Obrubec píše v úkolu: »Na Štědrý den udělal jsem tatínkem kolo ze řetězu.« Stejný způsob vyjadřování zná prof. dr. Boh. Sládeček ze svého rodiště, Dobrovice u Ml. Boleslavě; říkají tam na př. »šel bratrem, šel obědem«, i »chleba máslem«. Sami jsme slyšeli od osoby, která pocházela také od Ml. Boleslavě, »knedlíky zelím«. Za oknem známé pražské uzenářské jídelny čítáme na jídelním lístku často o pochoutkách, jako je »uzené hrachem, knedlík zelím«, ale nevíme, přinesl-li si takové věci pan vrchní do Prahy z domova či tvoří-li je sám. Zdá se, že podobným způsobem scházívají i jiné předložky. Prof. Sládeček nás upozorňuje, že v Řezníčkově povídce »Dědeček« (2. vyd. 1914, 156) selka praví (nářečím jaroměřským): Srdce = (z srdce) ráda jsem to uvítala, když jste Josefovi doporučil . . .; v Kubínových Lid. pov. 317, zase z Kněžmostu, čteme větu »di Aninko strejčkoj« (=k strýčkovi).

Jak takovým věcem rozuměti, naznačili jsme již 6, 187. V staré češtině se předložky končící se souhláskou (bez, přes, k; s atd.) vyslovovaly se samohláskou (beze atd.) měrou mnohem menší než dnes, říkalo se na př. i k komu, s synem, s světa, z zlata atd.; vždyť nám zbyly z té doby doklady jako s sebou, strany (= z strany), ssednouti se (na př. o mléce, ale v pův. významu již sesednouti se, sesednouti s koně), předložek bez, přes užíváme posud hojně po staru (nikdo, kromě našich spisovatelů, neřekne na př. beze soli, beze sýra, beze zelí, přese stodolu). Koncová souhláska předložky tak u výslovnosti, zvláště v rychlejší řeči, zanikala, a protože máme i předložky *k, s, z, v*, zanikala tak předložka celá a staří písaři tak často i psávali (komu, synem, světa, zlata a p. m. k komu atd.), jako někdy i *přě* za podobných okolností m. *před, přěs*. Že si lidová mluva podle zatemnělých předložkových výrazů jako s zelím, s světa, k kupci, z zlata a p.,

v nichž předložka zanikala, místy vytvořila bezpředložkové pády, i kde by předložka mohla a měla býti zachována i ve výslovnosti, že se tedy místy říká i maminkou, strýčkovi, máslem a p. m. s maminkou, k strýčkovi, s máslem, snadně chápeme. Mnohem snadněji než výklady, podle nichž by se místy podnes byly zachovaly praslovanské nebo předslovanské vazby s pády bez předložek, místo nichž od nejstarších dob nalézáme (s ojedinělými, někdy pochybnými výminkami) vazby předložkové.*)

DIVNÉ VYZVÁNÍ.

Bývala a bývají vyzvání rozličná. Hrdinové homérští zahajovali bitvu vyzváním k zápasu, které bývalo stilisováno slovy málo vybranými. Také srbští junáci osvědčovali svou chrabrost, vyzývajíce své protivníky *na* junácký mejdan. »Aga mene *na* mejdan zaziva . . .«, »Ljubović me *na* mejdan zaziva . . .«, jsou verše opakující se stereotypně ve zpěvech junáckých. Když rytířský středověk začal vybíjeti svou statečnost ve šrančích, vyzývali se soupeři *na* sedání. Ještě van der Veldův hrdina volá v Markově překladu hrdě: »Své století *na* sedání vyzvu.« Později, když italská móda přinesla zálibu v soubojích, nevycházel žádný kavalír bez rukavic, aby mohl použíti kdykoli jedné jako vyzvání *na* souboj, ať *na* kordy, *na* šavle, či *na* bambitky. I dívky v Hněvkovského Děvíně, »vyzvavše pak často muže *na* souboje, zvykly tropiti jim vzdor a hoře.« Bývala ovšem a bývají i vyzvání nebojovná. Vypravuje se o posledním velmistru templářském, že stoje na hranici vyzval papeže i krále francouzského *na* soud boží. V Máchově dramatickém zlomku Bratří vypravuje Heroš, syn Kochanův: »Nezapomenu, ach, nikdy dne, leč až někdy zapomenu všecko, Jaromír kdy od nás vyzván *na* lov.« Nač to vše uvádíme? O tom přece nikdo nepochybuje, že se říká *vyzvání na mejdan, vyzvání na souboj, vyzvání k tanci, vyzvání na soud, vyzvání na lov*

*) Naši spisovatelé jsou nevyčerpatelní ve výrobě předložkových tvarů s koncovým hybným e, jichž z úst lidových nikdo nezaslechne. Děje se to prý pro libozvuk a učí prý tomu někteří učitelé češtiny, žádajíce, aby se bez milosrdenství psalo -e před slovy a kmeny počínajícími dvěma nebo více souhláskami. Čtli jsme na př. v románě známého pražského advokáta již i sloveso secvrknouti se, o slovesech jako rozestoupiti se (zeď se rozestoupila) a p. ani nemluvě; znali jsme dokonce universitního profesora, který jinak mluvil docela po lidsku, ale v přednáškách, řečech a spisech důsledně užíval tvarů s -e (na př. i ve Londýně, ze Londýna, ve Asii a p.). Což pak je tak těžký požadavek, psáti a řečniti v takových případech, jak mluvíme? Takové rady ovšem u nás nepůsobívají, a tak jistě se dočkáme, že někdo bude vypravovati, jak se kdosi rozestonal.

atd., a každý Čech tomu dobře rozumí. Zajisté. Ale právě proto prosíme čtenáře, aby nám — ač jsme také Čechové — pomohli bez hříchu a studu vyložiti podivné úřední vyzvání, které Z. f. ř. (č. VI-2950/1-1925) má natištěno dole na úředních blanketech a které zní: »Každému *vyzvání na stranu* budiž připojen vyplněný šekový výplatní lístek a obálka«.

POSUDKY A ZPRÁVY.

L. F. Rouquette, *Velké bílé ticho.* Román prožitý na Aljašce. S předmluvou Andréa Lichtenbergra. Přeložil Rudolf Chalupa a vyzdobil L. A. Salač. Vydal nakladatel J. Elstner na Vinohradech jako první svazek knihovny světové belletrie »Duha«. 1925. Str. 214. Za Kč 16.—.

Kniha, která zahajuje novou sbírku »světové« beletrie, náleží do toho typu exotické literatury, kterou representuje u nás zvláště známý Jack London. Londonovská horečka zachvátila v poslední době nejen masy čtenářstva, ale ovšem — a zvláště — i nakladatele, kteří se předstihují objevováním nových »Londonů«. Autor románu »Velké bílé ticho« hlásí se v úvodě k své knize přímo k praporu Londonovu, ale fabulačního umění Londonova je dalek. Označuje sice svou knihu za román, ale je to vlastně jen řada drobnějších povídek a dojmů, jimž nelze upříti bystrost pozorování a postřehu, a pokud z překladu lze souditi, i originalitu a sugestivnost slohovou, které však spolu souvisí většinou jen osobou vypravovatelovou a společným dějištěm. Do světovosti i v tom smyslu, v jakém jí dosáhly povídky Londonovy, má ovšem kniha Rouquettova daleko a zisk z jejího překladu bude mít kromě nakladatele málokdo.

Naopak, překlad je pořízen takovým způsobem, že by bylo bývalo skoro lépe, kdyby byl ani nenašel nakladatele. Je z těch, které charakterisoval posledně referent —l. v NŘ. 8, 10, práce podprůměrného překladatele, který snad umí jakž takž francouzsky, ale svým vlastním jazykem vládne velmi nedokonale. Je pravda, že se knihy toho rázu vylučují už samy sebou z literatury, ale bylo by marné si zapírati, že při dnešní zálibě v četbě toho rázu, jako je Rouquettův román, získají si i takové knihy dost čtenářů, kteří nejen zhltnou jejich obsah, nýbrž stráví nevědomky i jejich chatrnou řeč, aby s touž nevědomostí reprodukovali její formy v praxi vlastní. Toto nebezpečenství ukládá tedy Naší

řeči přímo povinnost, aby si všímala právě takovéto překladové literatury a probouzela občas a burcovala odpor, který stálým opakováním a vracením týchž chyb usíná a umdlévá.

Překlad Rouquettova románu poskytuje k tomu dobrou, byť ne vítanou příležitost. Podává tak hojný výběr chyb ze všech oborů jazykové látky, že by se z nich dal sestaviti malý Antibarbarus českého jazyka, počínajíc pravopisem až do stilistických motanic, v nichž je někdy těžko rozeznati, kde mají hlavu a kde patu — a to jistě ne vinou originálu. Už korektura této knihy byla prováděna dost ledabyle; interpunkce je v ní tak chatrná, že vydává jak autorovi překladu, tak korektorovi tiskárny velmi špatné vysvědčení o znalosti této stránky českého pravopisu. Ale přes to je v knize dosti mnoho pravopisných chyb, které není možno přičítati na vrub jen tiskárně a přehlédnutí při korektuře, zvláště když se některé z nich v knize opakují. Překladatel píše na př. kůžel 72, 77 m. kužel, pochmůrný 99 m. pochmurný, a naopak zase zbujník 148 m. zbůjník; píše pannenský 18 a pannenskost 182 m. panenský, panenskost, ranné mládí 107 m. rané (také madamme 22 m. madame), a zase trojhraný 128 m. trojhranný; někdy zapomněl 33, 62 a častěji zapoměl 19, 55, 130, 199; píše ztažení obočí 28 m. stažení, svaly ztažené vyčerpáním 165 m. stažené, vzpříma 84 m. zpříma, Francouzska 195 m. Francouzka; sklouzati (loď sklouzá na vodách) 32 m. klouzati, koštěný 69, 81 m. kostěný, přívěšek 78, 136 m. přívěsek; svižný 31, 54, 184 m. švižný, léč 100, 127 m. leč (= nástraha) atd. Některé z těchto chyb, na ukázku uvedených, vyskytují se i u jiných spisovatelů, některé jsou individuální.

Jistý svéráz projevuje překladatel i v tvoření některých slov, zvláště v odvozeninách ze slov cizích; píše na př. *montmartroiský* 9 (franc. montmartrois z Montmartre) m. montmartreský; *Marseillesan* 172 (franc. Marseillais z Marseille) m. Marseillan, *Baskijec* t. m. Bask a pod. *Norvéžec* 154 m. Nor (za starší čes. Norveg, převzaté z němč.), *Irčan* 94 m. Ir; m. *trachytické* pohoří 29 říkáme trachytové, m. *primordiální* žula 30 prahorní. Zbytečná novota je slovo *posměšivý* 188, máme-li adj. posměšný; *vědátor* 96 je název výsměšný, jinak říkáme vědec, učenec; záhadná je záliba překladatelova v tvaru *přeci* (50, 93, 156 atd.) m. spis. přece.

Stejnou nejistotu, která se jeví v pravopise, je vidět i v odchylkách překladatelových od tvarů ustálených a zachovávaných v řeči spisovné. Píše na př. lidi 63 m. lidé, Číňani 63, 180 m. Číňané, lodě 27 m. lodi; v městu 20 m. v městě; do teplého popele 91 m.

do popela n. do popelu; kromě trocha popele 55 m. trochy popelu; písmenami 175 m. písmeny; vsune pod paží 37 m. pod paži; centimetr z šíří 38 m. zšíři; dva týdny 76, 133 m. dvě neděle; přes hranici americkou 129 m. přes hranice americké a p. Slovo »stoupa« pokládá překladatel za muž., a proto skloňuje: pět stoupů 162 m. stoup, cizí slovo »drogue« (franc. la drogue) pokládá někdy za žen., na př. obchoduje drogou (= opiem) 61, někdy za muž., na př. posvátného drogu 64. Bez sklonění zůstalo cizí jméno Klondyke (vysl. Klondajk) ve spojení »šílenství Klondyke« 145 m. Klondyku a k osob. jménu Tunya utvořen nespr. akusativ (zažene) Tunya 80 m. Tunyu; v osob. jméně Gregory Land je Gregory jméno křticí (= Řehoř), a proto musí býti také skloňováno: ne tedy »oči Gregory Landa« 197, nýbrž Gregoryho. Mnoho zmatku je v tvarech zájmenných. Překladatel užívá v 3. pádě zpravidla tvaru *mně*, i když je bez důrazu: (je) hrdý, že *mně* může ukázati své vědomosti 83 m. že mi může; zaměňuje 2. pád s 6., na př. po mne 138, ve mne 182 m. po mně, ve mně. Je-li řeč o osobě, bývá ve 4. p. skoro vždycky jen tvar *jej;* tvar *ho* si vynahradil překladatel pro takové případy, kde je řeč o věci rodu muž., na př. mohou *ho* (román) čísti 12, 19, 37, 41 a č. a kde by tedy po právu měl býti tvar *jej*, anebo kde se zájmeno vztahuje na předmět rodu středního, na př. líčíte *ho* (měšťáctví) takové, jaké je 13, 38, 117 a kde tedy je v jazyce spisovném pravidlem tvar *je*. Tvary náležité, *jej* a *je*, vyskytují se jen výminkou (19, 89); někdy se vyskytnou oba tvary, náležitý i odchylný, vedle sebe v téže větě: poslíček *ho* (kamínek) prohlíží a pak *jej* položí (137). Genitiv tohoto zájmena zní po předložkách zpravidla *něj:* do *něj* 25, vedle *něj* 63, z *něj* 76, okolo *nějž* 118 m. do něho, vedle něho, z něho, okolo něhož; v čísle množ. bývá zpravidla *jich*, i když jde o význam přivlastňovací: *jich* řemínky 35, 36, 42 atd. m. jejich. Jisté obtíže působí překladateli i zájmeno *jenž*, které nalézáme i v takovýchto tvarech: jste dětmi, *jenž* nestanou se nikdy muži 65 m. jež; lidé, *jež* jsou nespravedliví 113 m. již; srdce nadšená, *jenž* domnívala se ... 182 m. jež. 4. p. ženského rodu je skoro vždycky *moji, tvoji* atd. (snad nikdy mou), ledaže někdy bývá psáno chybně: pro moji kůži 18; to ovšem není chyba, třebaže přirozený jazyk dává přednost tvarům staženým před nestaženými, ale překladatel užívá se stejnou skoro důsledností nestaženého tvaru *moji* i pro 7. pád (s *moji* přítelkyní 21, 34, 41, 43 atd.), ač se v tomto pádě již odedávna ustálil — aspoň v řeči spisovné — jen stažený tvar *mou*.

Také u slovesa se proplétají tvary správné s nesprávnými, vul-

gární se spisovnými atd. Tak vedle knižního (myšlenky) *hryží* 53, já *pláči* 132 čtou se v překladě zpravidla jen vulgární tvary otev*řu* 21, 89, 111, 114 atd., uzav*řu* 41, 111, uzav*řou* 63, *třu* 122, vyt*řu* 40, prost*řu* 122 a jen čirou výminkou: zavru 41, otevrou 79. Svízele měl překladatel s participiálními tvary sloves vzoru »pnu« a s koncovkami 3. os. množné *-í, -ějí;* píše na př.: obep*nu*ta 21 m. obepjata, přip*nu*t 42 m. připjat, nap*nu*t 42, 43, 87 a jednou také — patrně omylem — spr. napjat 52 s příslušným podst. jménem nap*jetí* 88, správně sice utvořeným, ale chybně napsaným (m. napětí); od slovesa *začíti* tvoří překladatel příč. za*člo* 192 m. začalo, a naopak od *odpočinouti* má part. odpo*čal* 183 m. odpočinul; *mizeti* má 3. os. množ. (výkřiky) mi*zí* 53, 110 m. mizejí, *uměti* — (kteří) neu*mí* 65 m. neumějí, *potápěti* — (býci se) potá*pí* 74 m. potápějí, *odrážeti* — (obrysy se) odrá*ží* 83 m. odrážejí (a s tím jsou ve shodě ovšem participiální tvary mí*jíc* 23 m. míjejíc, mizí*cí* 29 m. mizející, stavíce [na odiv] m. stavějíce, kráčí*cí* 103 m. kráčející); *praštěti* má naopak (kosti) praště*jí* 116 m. praští. Plavci vždycky jen přistáli 33, 143 m. přistali, byli často zasti*hnuti* bouří 45 m. zastiženi, gimblers bývali proděravě*ni* od kulek 36 m. proděraveni (od *proděravit*i jako *vyloveni* od *vyloviti),* místa vyhražena 75 m. vyhrazena. Pro tu stránku českého slovesa, kterou nazýváme videm, nemá překladatel také mnoho smyslu, sice by nepsal na př.: tak zřídka *vidíme* (Francouze) 22 m. vídáme; nečiníte dobře, když tu *se*trváte 26 m. setrváváte; nemáte (za mrazu) *zůstat* tak bez hnuti 26 m. zůstávat; nemám žádné snahy *vnutiti* svoji nadvládu 108 m. vnucovati; div jí (jehle) špičku *neuláme* 113 m. neulomí; spokojí se jen *namítnouti* stále totéž slovo 163 m. namítati (nehledíc ke galicismu, který je ve spojení slovesa »spokojiti se« s inf.).

Rozdíly mezi jmenným a složeným tvarem jmen příd. si překladatel mnoho hlavu neláme; má i v tom své záliby. Časté na př. bývají útvary tohoto způsobu: vězni, *oblečeni* v tradiční žlutý a černý šat, kopají cesty 37; jsou tu i ženy *oblečeny* stejně jako muži 81 a p., kde příčestí má platnost přívlastku a má tedy míti tvar určitý, oblečení, oblečené; a naopak, nesprávně je užito tvaru jmenného ve větě »od drahné doby creeks jsou opuštěné« 94 m. jsou opuštěny (= zpustly). Příd. jméno přivlastňovací někdy bývá na svém místě, někdy ne; na př. šakal Pafnucia, larvy Antonínovy, had Evy, ďábel Ježíšův 126 (proč ne také »Pafnuciův, Evin?); nebývá však zvykem, jak to činí překladatel, užívati příd. jména přivlastňovacího tam, kde je jméno vlastníka opatřeno přístavkem, na př.: »proč« *Kotakovo,* Eskymáka kmene Innu-

itů 68, před učarováním *Kiolyovým*, Ducha Severní záře 69, zisk *Ned Douglasův*, praktického to krčmáře 193 m. Kotaka, Kiolya, Neda Douglase. Přístavek, jak viděti i z tohoto příkladu a z mnohých jiných, které neuvádíme (9, 86 a j.), bývá provázen zpravidla ukazovacím *to;* to není ovšem chyba, třebas pravidelnost tu působí šablonovitě, ale nepřirozené je, stojí-li *to* i u příd. jména platnosti apositivní, na př.: velký sál u Northern, proslulý *to* bary, kde se tančí 59. Shoda přívlastkového jména přídavného (nebo přístavku) bývá z ledabylosti leckdy porušena; na př.: setkám se s pohledem *ženy, zahalenou* širokým kabátcem 26; pokračoval jsem přízvukem *školáka přednášejícím* úlohu 160; podél *řeky* Tanany, *levém* to *přítoku* Yukonu 204. Někdy je shoda náležitá, ale smysl volá po opravě; na př. o pižmových myších čteme 185: nahoře jsou *malé šedé* (= když jsou malé?), nebo na str. 148: starý *Yukonec, obutý* v mokasínech z wolverinové kůže, *oblečený* v overall z plátna modrého nebo khaki, *připevněný* na rameni krátkými šlemi, (ten) starý Yukonec ... bude jen vzpomínkou (připevněný je arciť kabát, nikoli Yukonec); pod.: nacházím Jessii, která mne očekává se zapálenou *cigaretou*, pohodlně *rozloženou* mezi parohy kariba 54, t. j. Jessii rozloženou, nikoli cigaretu.

Staví-li se v řeči afektivní některý jmenný výraz mimo větu, mívá při sobě v češtině ukaz. zájmeno *ten*, nikoli *tento*, jak bývá v překladě (snad podle němč.), na př.: baví se asi stejně dobře jako já, *tento* hoch, půjdu se naň podívat 117 m. ten hoch. Cizím vlivem lze snad také vyložiti, bývá-li v překladě *můj* m. *svůj* a p.; na př. pozoruji zevnějšek *mého* přítele Kotaka 80 (pod. 131, 190) m. svého. Vztažné zájmeno bývá odtrženo od substantiva, na něž se vztahuje, na př.: Lynn je *Indiánem(!)* z kmene Koyuhuků, s tuponosou tváří, *který* (si maluje obličej) 35, 145 a j.; mohou z toho býti i nedorozumění, na př.: připravil pokrm po svém *zvyku, v němž* krev a tuk hrají důležitou úlohu 83. Poněkud komplikovaný je případ relativnosti ve větě »má na sobě dvojnásobný kabát z kůže tulení, *jehož vrchní* má kápi« 80 (t. j. má dva kabáty a ten vrchní má kápi).

Ze způsobu, jakým překladatel užívá pádů, bylo by lze rovněž načerpati leckteré zajímavé pozorování pro linguistu, který by se zajímal o psychologickou stránku řeči, méně ovšem pro toho, kdo by se chtěl z toho učiti správné češtině. Tak čteme na př. genitivní vazby: dali *výrazu* své radosti 61 m. dali výraz (genitivní vazba, která se začala objevovati tam, kde *dáti* s akus. = *dodati* s gen., srov. NŘ. 6, 53 a j., šíří se i k jiným významům slovesa

dáti); ví si *rady* 76 m. umí si poradit (podle zápor. výrazu »neví si rady«); soudcové zdětinštěli nebo ztratili *pojmu(!)* 114 m. ztratili rozum = pozbyli rozumu; *mého údivu* nebylo konce 105 m. mému údivu. Překladatel píše sice: podrobnosti, *kterých* mu záviděl 84 a dokonce i archaisticky: vzpomenuv *jména,* které mu dal G. 104 (m. ob. vzpomněv si na jméno), anebo i chybně: necítíš *ničeho* 39 a č. m. nic, ale naproti tomu: dobýti zlaté *rouno* 135 m. zlatého rouna, používám *je* (obydlí) svobodně 89 m. ho, a dokonce praví o komsi, že požívá *svobodu* 77, jako praví o jiném člověku zase (správně ovšem), že požívá jen zeleninu 108; nesprávně je užito 4. pádu také ve výrazech: aby se zabránil *rush* 20 m. aby se zabránilo rushi; *vše to* převládá hlas majitele 61 m. nade vším; hraje *housle* ve třech letech 76 m. na housle; pes který táhne za ním, kouše *mu nohy* 42 m. kouše ho do nohou. V doplňkovém instrumentálu má překladatel zálibu, ale užívá ho velmi často obráceně než jiní Čechové; píše na př., že (zanechav zlatokopectví) potom byl *dřevorubec, zedník, číšník* v baru atd. (až ho vláda přijala *co* poštovního poslíčka) 92, kde by každý jiný spisovatel napsal: potom jsem byl (= stal jsem se) dřevorubcem atd.; mnohem častěji se však čtou takovéto věty: Lynn je *Indiánem* z kmene Koyuhuků 35, jste *zbabělým kuřetem* 164, vy jste *pravým Francouzem* 174, Tempest není *psem* 203 m. Indián, kuře, Francouz, pes atd. Rozdílu mezi instrumentálem prostým a instr. s předložkou s není si překladatel dobře vědom; prohlížeje na př. knihovnu na francouzském konsulátě, konstatuje, že Farrère je přítomen *se* svými »Malými spojenci« 21, ač tam stála jen jeho kniha toho jména (a byl tedy přítomen t. j. zastoupen, jen »Malými spojenci«); jinde zase čteme naopak o zavírací vidličce, kterou hrdina otevře *ostrým cvaknutím* 122 m. s ostrým cvaknutím. Nevhodný je instr. také ve větě: toho večera bylo mnoho dancing-girls nezaměstnáno *nedostatkem* zákazníků 60 m. pro nedostatek, z nedostatku; obchod *drogou* 61, *kožešinami* 95 a j. m. s drogou a p. nepíše překladatel ovšem sám.

Ze zvláštností a odchylek v užívání předložek připomínáme tyto: *mimo* s 2. p., na př.: mimo potlesku 7, mimo několika výjimek 8 a j., m. potlesk, několik; mějte útrpnost *nad* tímto tvorem 53 m. s ním (n. slitujte se nad ním); zápasy samců *pro* državu půdy 73 m. o državu; půda o velikosti 30 čtv. metrů 73 m. zaujímací plochu 30 m čtv. a p.; kupovati kly tulení *po* centu *za* kus 78 m. prostého »po centu«; otužen *vůči* zimě 108 m. proti zimě; sestupuje z rozeklaných svahů 121 m. s rozeklaných; a ovšem *dle* toho 69 a j. m. podle, útrapy nejsou ničím *oproti* mukám ticha

113 m. proti, *kol* mne 129 m. kolem mne atd. Divnou představu vzbuzuje věta: nesu zvíře (uloveného kamzíka) *kolem* krku, drže je za nohy 121 m. za krkem; nepřesné myšlení a stilistickou neobratnost prozrazuje předržení předložkového pádu ve větě: koupil creek *bez* jakýchkoliv jiných informací než *slov prodávajícího* 152 m. vyjímajíc slova prodávajícího n. koupil jej beze všech informací, jen na pouhá slova prodávajícího. K výrazům, pro něž se brusiči smávali básníkům a jež nejsou neznámy ani našemu překladateli, na př. jeden z nich měl zářivé *oko* 188, přibyl v jeho překladě další, téhož sice způsobu, ale dosud málo oblíbený: myši pižmové jsou šedé, s krátkým špičatým *uchem*, se zdviženým ocáskem 185; Čech by řekl se špičatýma ušima — či máme i zde viděti básnickou synekdochu?

Velmi neobratně zachází překladatel s vazbami přechodníkovými. Především užívá přechodníků, kde se naprosto nehodí; na př. *jsa rybářem*, vyměnil svoji bárku za tulácký život 150, kde nejde ani o prostou současnost ani o spojení kausální, nýbrž prostě o dva děje po sobě následující (byl rybářem, ale později ....); naopak zase vyhne se přechodníku, kde ho smysl přímo žádá, na př.: vysvětluje mi, *proč* tuleni, *mající* své zadní pracky obráceny dozadu, nemohou se udržeti zpříma 84, neboť tato stilisace připouští domněnku, že tento defekt mají jen ti tuleni, jejichž zadní pracky jsou obráceny dozadu — domněnku, která by nevznikla při stilisaci »vysvětluje mi, *že* tuleni, *mající* zadní pracky obráceny dozadu, nemohou« atd. Při présentu historickém bývá někdy (spr.) přech. minulý, jindy t. zv. přechodník budoucí; na př. upraviv své saně, začnu zhotovovati noční úkryt 44 a na téže straně: *pozvedna* hlavu, uzřím před sebou ... m. pozvednuv; někdy se objeví takovýto přechodník i při minulém čase, na př.: přešli po řadě z Javy do Indie, z Indie do Číny a z Číny do Evropy, *zaskočice* do Afriky 142. Těžko je si představit současnost obou dějů ve větě: *utiraje* rukávem svůj klobouk, zabalí ho do hedvábného papíru 105. Má-li sloveso, z něhož je přechodník utvořen, tvar trpný, vypouští překladatel obyčejně vlastní přechodníkový tvar pomocného slovesa (jsa) a ponechává jen trpné příčestí, jehož poměr k slovesu určitému naznačuje interpunkcí; na př.: *unaven* žvýkáním, G. vytáhne svoji dýmku 187, *vedeni* pudem, objeli zatáčku 87 (a tak i při jménech příd.: *volni*, psi hrabou svoji jámu 43 a j.). Vyskytují se pak i takováto »divoká« spojení: (Jessie vypravuje:) *překvapena* bouří, *můj team se zřítil* do propasti 50, nebo: (novorozeně) *zavázáno* do koženého obalu, *je viděti* jen tvář nebo oči 81. Ale i při normál-

ních vazbách přechodníkových objeví se někdy takovýto přemet; na př.: *očekávajíce*, že den pohltí noc, *je třeba* učiniti si notnou zásobu 34; (pes) *zastaviv* se před Ralphem, *jeho štěkot stal se* zuřivý 154 (pod. 94, 154). Slovosled je t. zv. »volný« (která táhne *se* 23 a j. skoro pravidlem), někdy i nelogický; na př.: hra je mlčenlivá a *již* horečka výhry zračí se na tvářích 28, kde »již« nepatří logicky k výrazu »horečka«, nýbrž k slovesu; pod. ženy smějí se *rozšířeným* úsměvem *o tatux* 82 m. úsměvem rozšířeným o tatux (ozdobu prodlužující koutky úst) a p.

Tím by byla ukončena zhruba první kapitola našeho referátu, týkající se spíše, abychom tak řekli, elementární stránky jazyka překladatelova. Uznáváme rádi, že tato kapitola nebyla ani tuze zajímavá ani utěšená. Jsou to skoro stále tytéž chyby proti elementární mluvnici, chyby opakující se od jednoho referátu NŘ. k druhému, zahanbující a pobuřující, protože nemají na svou omluvu leda nedbalost a nedostatek nejobyčejnějšího vzdělání jazykového. Proto je k nim těžko mlčeti, i když se tyto výtky, stále se vracející, stávají snad nudnými.

Je na bíle dni, že překladatel upadající v takové chyby, před nimiž by ho bylo mělo uchrániti už zcela prostřední školské vzdělání, zůstává mnoho dlužen svému umění překladatelskému i tam, kde sice ještě nejde přímo o umění, ale aspoň o správnost výrazu a o zachování jeho českosti v kontaktu s výrazem cizojazyčným.

Výrazů nevhodně volených, slov užitých ve významu, který jim nesluší anebo v němž se jich neužívá, a jiných neobratností vyjadřovacích není v překladě knihy Rouquettovy o nic méně než elementárních chyb gramatických. Hrst příkladů na ukázku: F. *přeměnil* zkřížené nohy 13 m. přehodil zase, přeložil, přendal; *usedl* do vlaku *směrem k* Seattlu 20 m. do vlaku (jedoucího) k Seattlu (sedět mohl i v opačném směru); mráz ho (sníh) *utuhne* 25 m. utuží, utvrdí (sníh utuhne mrazem); ohně stěží *prodírají* mlhu 25 m. pronikají, prodírají se mlhou; *skloněný* šátek chrání jí čelo ve výši očí 26 m. stažený; *míchanina* krumpáčů a rýčů 28 m. směsice (v sl. míchanina vystupuje v popředí představa míchání, v sl. směsice představa nepořádku, chaosu: míchanina češtiny se slovenštinou, ale směsice krojů, národů atd.); velký zákon geologický se tu zjevuje, ponechávaje daleko *v pozadí* poetické výmysly Helénů 29 m. daleko za sebou (v pozadí = au fond); *bolestné* tělo (popáleného lodníka) je odnášeno 32 m. bolavé (nč. bolestný = bolest působící, ne trpící);

zapadl by *zplna* do rámce kraje 35 m. docela, úplně (zplna znamená vyčerpání: zplna jsem mu nevěřil); *posadím si* vysokou vydří čepici 36 m. nasadím, narazím, posadím si na hlavu; psi *dokončují jídlo* 40 m. dojídají; *setrvám* tu *v stoje* (jde o poslední okamžik loučení s opuštěnou chyší), oživuje ve vzpomínkách, co jsem prožil 55 m. postojím tu; *podpořiti* svědectvími své tvrzení 66 m. podepříti; pije se, aby se *podpořilo* zlomené tělo 167 m. podepřelo, vzpružilo; *přiznej*, že obýváš podivnou zemi 68 m. uznej (t. j. za pravdu; přiznati = přiříknouti; přiznati se = vyznati vinu); noc *nadchází* 88, 89 m. nastává, přichází (NŘ. 2, 61); poslouchá mistra, který *opět* poslouchá inženýra 95 a j. m. zase (opět = znovu); *skrčí* kolena ku bradě 97 m. přitáhne; náhle *ustane* zpívat 101 m. přestane (ustal v práci = unavil se prací, přestal pro únavu pracovati, odpočívá po práci); utekl ku *spoludruhům* 139 a j. m. k druhům, soudruhům; jeli na bachratých parníčcích nebo na plachetních lodích — *prvé* i *druhé* musily čeliti hrozným proudům 144 m. ty i ony; Ralph *se doznal* 155 m. přiznal; hochu, *rozbolíte mi* zuby 158 m. rozbolavíte, rozbolejí mě z vás zuby; *rozpoznati* zlatou žílu od křemene 160 m. rozeznati (rozpoznati je polonismus, ale pokud se ho nyní užívá, znamená rozborem poznati, na př. rozpoznati v něčem cizí prvek, vliv a p.); na nebi bloudí hvězdy a *pobíhají* své nezměnitelné dráhy 182, snad omylem m. probíhají (obíhají svými drahami); padesát stupňů pod nulou, to již je pěkná *záležitost* 202 m. to už je pěkné. Poněkud komicky působí věta: (hostitelka) praví *s anglicismem:* »Myslila jsem si to« (21); připomíná to známý, otřepaný vtip: »Ha,« zvolal lámanou španělštinou.

Jako proti přesnosti výrazu, hřeší se v překladě velmi často i proti českosti výrazu, a to především hojnými germanismy, které sice nejsou individuálním nedostatkem překladatelovým, ale jichž se přece mohl snadno vystříci, protože byly jako germanismy stigmatisovány v NŘ. i jinde tak často, že je zase skoro nudno je zde poznovu vypočítávati. Na př.: pan Ten a Ten ji (vaši hru divadelní) *spolupodepíše* 15 m. podpíše ji také, s vámi, vedle vás atd.; *v případě*, že to shledáte 19 m. shledáte-li to; jak jsem ho (rukopis) četl, *předávám* ho veřejnosti 19 m. odevzdávám; nespolehejte *se* na mne 22 m. nespoléhejte; *obstarává* na tomto pobřeží službu 24 m. koná, vykonává; na *nemyslitelné* hromadě válejí se v neladu pytle, sudy atd. 28 m. na nevídané; pravá dětská hříčka *při porovnání* s chaotickým pohledem (!) zmatku 29 m. proti němu; tím zvláštním krokem námořníků,

těžkým i pružným *současně* 33 m. zároveň (neboť tu nejde o vyjádření času, nýbrž o pouhou paralelnost); celá země nám *patří* 70 a j. m. je naše; ulice, kde *se zdržují* prodavači datlí 46 m. kde bydlí, sedávají a p.; vrátila se přinášejíc *žádané* 63 m. žádané věci (čaj a dýmky); obýváš *podivnou zemi* 68 m. v podivné zemi; otrávíme je, aniž *by* si toho *byli* vědomi 71 m. aniž si budou; on pokračuje, *aniž by* si toho *všímal* 105 m. nevšímaje si toho (a tak často); vyzdobuje své vypravování *celou řadou* anekdot 93 m. množstvím, spoustou, hromadou atd.; zavedl mne sem jen *k vůli tomu*, abych ... 103 a j. m. proto; *nechal* jsem pro vás připravit jeden oysterprayer 110 m. dal; dotírajíce na moře, až se *toto* zvedlo 128 m. až se zvedlo (a dokonce i se zmatkem: pokladní stroj zvoní a zásuvka se ani neuzavře a *tento* je již opět venku 173, kde »tento« neznamená psací stroj, nýbrž hocha, o němž byla řeč dříve); *vylodím se* v Havru 129 a j. m. vystoupím z lodi; *nalodil se* na parník 150 a j. m. vstoupil, usedl a p. (dokonce také: měl se *naloditi do* své otčiny 196 m. vstoupiti na loď plující do jeho otčiny); *prosaditi* svoji vůli 144 m. provésti; starý Yukonec, zvyklý *na* Průsmyk 150 m. zvyklý, uvyklý Průsmyku; kdy se měli vypořádati, dal jen třetinu *obnosu* 152, kde stačí jen slovo »třetinu«; *prodělal* děsnou agonii 164 m. zakusil, vytrpěl a p.; jsme *vystaveni* severnímu větru 177 m. vydáni; byl tak *ohleduplný*, že se zdržel kašle 193 m. šetrný, pozorný a p.; přišel *ztroskotati* sem 195 m. ztroskotati se.

Překladatel, jehož znalost vlastního jazyka, jak vidět, je dosti chatrná, nemohl arciť nepropadnout dosti často i svodům své francouzské předlohy na újmu jazyka, do něhož překládal. Nesrovnávali jsme český překlad Rouquettova románu s originálem, neboť nám nešlo o jeho správnost věcnou, nýbrž o správnost jazykovou. Ale právě velmi značný počet jazykových nesprávností, výrazů nečeských a obratů v našem jazyce neobvyklých dá se vyložiti jen tím, podložíme-li je třeba jen z čirého dohadu zněním francouzským, pro něž překladatel nedovedl asi najíti vhodný ekvivalent ve vlastním jazyce. Tak čteme na př.: byl jsem, *hleďme*, jak bych to řekl? Běhal jsem po redakcích 15 (interjekční *voyons* přeloženo tu bez ohledu na smysl doslova, místo aby je překladatel nahradil vhodnou interjekcí českou, na př. no, počkejme a p.); přicházím z Francie, *přejete-li si*, ale oklikou přes Texas 22 (si vous voulez) m. přicházím arci, ovšem; jako měkké pohlazení, které *kolébá* moji duši (bercer?) 22 m. konejší (i čes. »konejšiti« znamená vl. kolébati, ale jeho význam pův. je tak rozšířen jako u franc. »bercer«; u »kolébati« nikoli); naše ruce

se setkají, moje se trochu chvěje, *ona Jessie* je svižná a chladná (celle de Jessie) m. ruka Jessie (pod. jsou na štíru se spravedlností své země a s *onou* v zemích sousedních 96 a j.); ruce a paže trčí v kožených rukavicích atd., *řeklo by se* ruce a paže loutky (on dirait) 35 m. jako by to byly ruce loutky, vypadají jako ruce loutky a p. (pod.: všechny svaly v obličeji tak staženy, že *by se řeklo*, že nosí masku 51 m. jako by nosil, že to vypadá, že se zdá, jako by nosil; celé hodiny zůstal nečinně patřiti na svůj plat; *řeklo by se*, že viděl cosi jako v zrcadle 160); v S. prší 285 dní do roka; *a říci*, že dále k sev. je zříti vrcholky hory, kterou pojmenovali Krásné počasí (et dire que ...) 62 m. a teď považte, že ...; *od osmi dnů* jsme na cestě (depuis huit jours) 41 m. týden (pod.: nekouřil jsem tabáku *od* několika měsíců 60 m. několik; poznal jsem mezi nimi podivné hochy, *od* čtrnácti let, co se tu plahočím 96 m. za těch čtrnáct let; můj chřtán *ode dvou čtvrti hodin* [!] ztratil již úplně chuť 96); jděte se o nich přesvědčit při *podobném* nebi (pareil) 177 m. při takovém, t. j. když nesvítí ani hvězdy (pod.: snad nechcete ven v *podobném* čase? 48, jak možno odmítnouti *podobné* pozvání? 105); pes *vyrazí* zoufalé *zavytí* (pousse un hurlement) 48 m. zoufale zavyje; ztratili vaši stopu (praví dívce, která stěží unikla pronásledovatelům), *jak chcete*, aby vás nalezli? (comment voulez-vous que ...) 52 m. jak vás mají, mohou najíti?

Franc. *plus* v záporné větě překládá překladatel zpravidla čes. *více*, i kde se smyslem (= víckrát) nehodí; na př. nemám *více* ničeho 51 m. už nic (nemáme *více* žízně 69, 94, 104 a j., také: nesním *více* 118 je ne rêve plus); franc. *continuer* je obyčejně přeloženo slovesem *pokračovati*, i když v milé češtině kosti praskají, na př.: *pokračuji v šití* 158 m. šiji pořád dále, nepřestávám šíti (bez přerušení), a dokonce také: kováři, *pokračuj svoji* truchlivou *práci* (continuez votre travail) m. v své práci; fr. *trouver* nemůže být nic jiného než *shledávati*, na př. děvčata jej *shledávala* hezkým 154 m. děvčatům se líbil; musím přiznati, že jsem *shledával* stezku stejnou jako každou jinou 169 a j. m. že se mi zdála takovou jako každá jiná; *de* bývá přeloženo genitivem nebo instrumentálem i tam, kde se v češtině vyjadřujeme jinak, na př. tuláci *dřívějška* (d'autrefois) 95 m. někdejší, bývalí, za bývalých časů; vzpomínka *hodů* (le souvenir de ...) m. na hody; třese se *všemi údy* (*de* tous ses membres) 98 m. na všech údech; protože fr. *sembler* musí býti provázeno infinitivem *être*, nesmí scházeti ani v češtině: dům zdá se *býti* pohodlný 63 m. zdá se pohodlný; jeho

ruce zdály se *býti* ptáky, kteří poletovali nad klaviaturou 195 m. byly jako ptáci a p.; *là bas* je »tam dole«, i když je to nahoře: moře je klidné... *tam dole* obzor je uzavřen modravou clonou 83 m. tam vzadu, tam v dáli. Nesnadný a nákladný způsob, jakým franština, vázaná určitým slovosledem, zdůrazňuje ten neb onen větný člen, bývá v překladě zachován i ve znění českém; na př.: *Jsou to oni* (tuleni), netvořící a nemnožící se, *kteří* jsou zasvěceni smrti 75 m. a právě ti, kteří se nemnoží, jsou zasvěceni; *Odvahu?* měl *ji* přes svoje chatrné vzezření 161 m. odvahu měl; *bylo jich* tu *tisíce*, pokrývajících pobřeží 73 m. tisíce jich pokrývalo pobřeží atp.

A stejně i jiné čistě francouzské konstrukce a výrazy jsou reprodukovány s bezduchou mechaničností. Na př.: *Bílé v zimě*, stávají se temně zlaté v létě (lišky) 184 m. v zimě bývají bílé, ale v létě...; *maličký ještě*, kousal pracky leadera 207 m. když byl ještě maličký atd.; to (jméno) bylo příliš *těžké k vysloveni* 58 m. bylo je těžko vysloviti, těžko se vyslovovalo a p.; odešla, *aby se nevrátila* 56 m. a už se nevrátila, odešla navždy; který mi *kladl tyto otázky* 68 m. dával; jich (tuleňů) chůze jsou skoky, při kterých svaly trupu *hrají hlavní úlohu* 74 m. mají hlavní význam, nejvíce pracují a p.; *oblekl* své boty 80 m. obul; tam (do otvoru) *se umístí veslař* 82 m. tam si sedne; jsem šťasten *setkati se* s Francouzem 103 m. že se setkávám; připíjel *ku* zdraví 154 m. na zdraví; trpěl jsem *nemocí býti* filantropem 159 m. byl jsem nemocen, stonal jsem filantropií; sám jej zavedu k vládnímu inženýrovi a *nechám mu koupit* dobré místo 154 (galicismus kombinovaný s germanismem) m. přiměji ho, aby si koupil a p.; tu radost *bylo třeba vidět* 160 m. měli jste vidět tu radost, ta radost stála za vidění; spokojí se jen *namítnouti* stále totéž slovo 163 m. nenamítá nic jiného, nemá jiné námitky než...

Místy se zdá, že překladatel smyslu francouzských slov vůbec nerozuměl a že je nahrazoval prostě tím českým výrazem, který snad náhodou věděl nebo našel v slovníce. Lze se toho ovšem zase jen dohadovati z nevhodnosti českého výrazu a z toho, co by mu asi mohlo odpovídati ve franštině. Tak franc. *suivre* (jak se dohadujeme) překládá vždycky slovem *sledovati*, ač *suivre* znamená velmi často zachovávati určitý směr; na př.: je to šílenství *sledovati* tuto cestu 25 m. jeti touto cestou; loď *sleduje* rozeklaný břeh t. m. jede stále podle něho, drží se ho (a tak často, 59, 169, 172 a j.). A tak i jiná slova, na př.: při porovnání s chaotickým *pohledem* (= vue?) *zmatku* 29 m. obrazem; (chci vstát) ne, zůstaňte, *máte pohodli* (= vous êtes à votre

aise?) 50 m. sedí se vám dobře; sedí ve dřepu (Číňan) a má *výraz* opravdu *strojový* (= l'air?) 63 m. vypadá jako stroj; *pro* jedno čínské slovo máte jich deset (= pour) m. za jedno; pracovati celé dny *v příkopech* dolů (= dans les fosses) 69 m. v šachtách; stín *přichází* a *odchází* s nemotornými pohyby (= va et vient?) 131 m. chodí sem tam (po světnici); vzdoroval *pohodlně* nápojí a podržel stejnou náladu (= aisément?) 139 m. lehce, snadno; Yukon po *křižovatce* Skalních hor přibírá Stewart a Porcupinu (= après avoir croisé?) 147 m. proraziv, prošed napříč; takové rány, když se po nich hned neumírá, *nejsou důležité* (= importent peu?) 151 m. na těch nesejde, na ty se nehledí; nejkrásnější medvěd, jakého kdy Skalní hory *chránily* (= garder?) 169 m. chovaly; hra byla tuhá, sázka *pozoruhodná* (= considérable?) 188 m. značná; země nás uchvátí, má nás, *střeží* nás (= garde?) 191 m. nepustí nás (podrží si nás); Ned mohl z toho *puknout* mrtvicí (= crever?) 192 m. zcípnout, pojít atd.

Na některých místech je překlad neporozuměním tak zašmodrchán, že ani touto metodou, pokusným zpětným překladem do jazyka originálu, není lze se dobrati žádoucího smyslu. Na př. o vlcích, jimž uniklo stádo karibů, čteme na str. 186: na opačné stopě vlci pokračují svůj nepochopitelný osud. Nebo: rozeznávám tisíce zvuků lesa: praskání suchého dřeva, tření větví, miliony jehličí smrků, jež se splétá a vrcholky klesající s měkkým zašuměním (183).

Snad namítne někdo — a není to pouhý předpoklad, protože takové námitky bývá u nás slýchati dost často —, že to, co bylo zde vytýkáno překladu Rouquettova románu, jsou konec konců malichernosti, že napíše-li kdo *umí* m. *uměji*, nemám *více* m. nemám *již*, bojovati *pro* něco m. *o* něco, *současně* m. *zároveň* atd., není to konec konců nic tak hrozného, protože každý přece tomu dobře rozumí, co chce pisatel říci. Nechceme-li už věcnými důvody dokazovati lichost takových námitek, učiňme jen malý pokus a obraťme situaci. Představme si na př., že p. X. nepřekládá z franštiny do svého mateřského jazyka, nýbrž naopak, a že větu »celou věčnost jsem s vámi nemluvil« přeloží slovy »une entière éternité n'ai je pas parlé avec vous« (m. il y toute une éternité que je ne vous ai parlé) a že se taková anebo jí podobná věta objeví skoro na každé stránce překladu. Čím se liší francouzská věta námi zde karikovaná od své formy korektní? »Vždyť je to vlastně jedno,« řekl by v analogickém případě český shovívavý čtenář, zvyklý chybám těžšího kalibru. Co jí řekne průměrný francouzský čtenář? »To není francouzské,« odpoví kategoricky,

a najde-li takové věty na každé stránce, zahodí najisto knihu s nechutí a s opovržením. (Nedojde k tomu ovšem, protože by knihu tak psanou žádný nakladatel nevydal, žádná tiskárna k své ostudě nepropustila atd.) Jak vyložiti tuto různost úsudků? Říká se, že Francouz má vrozený smysl pro jazyk. Tomu ovšem je třeba rozuměti tak, že smysl pro čistotu a přesnost jazyka je hluboko a pevně zakořeněna v jeho povaze, ale ve skutečnosti si ten smysl musil získat, třeba bezděky. Škola, knihy, noviny, divadlo, řečnická tribuna, kazatelna i styk společenský, to vše mu jej vštěpovalo, ani o tom nevěděl. Po té stránce schází u nás velmi mnoho. A tak nezbývá, než tento smysl pro jazyk, pro správnost jeho forem a přesnost jeho výrazů buditi uměle anebo aspoň brániti tomu, aby nebyl ještě více otupován, i když se povrchnímu pozorovateli někdy zdá, že jde jen o malichernosti. To bylo úkolem i tohoto referátu. Fr. Mikeš.

Z NAŠICH ČASOPISŮ:

V Časopise Národního musea r. 99 (1925), sv. 2. a 3., str. 97 až 124 uveřejnil Jan Mukařovský článek O volném verši českém. Volný verš byl dosud teoretickým problémem. Básníci u nás i v cizině užívali ho hojně, ale stále ještě měl na sobě pečeť nelegitimnosti, protože nebyl podán vědecký důkaz o jeho oprávněnosti. O takový důkaz se pokusil v svém článku právě Mukařovský, a možno říci hned napřed, že jeho výklad je důmyslný a přesvědčující.

Hlavní základ jeho důvodů je vzat ze spisů Verrierových: Essai sur les principes de la métrique anglaise a Isochronisme dans le vers français. Verrier vychází z poznání, že naprostý isochronismus je v objektivní skutečnosti nemožný, t. j. že na př. ani stopy veršů pravidelných (daktyly, trocheje atd.) nejsou si časově úplně rovny, a že jest jen tendence lidského ducha směřující k zjednodušení skutečnosti, takže isochronismus jest jen ve skutečnosti subjektivní, jakožto tendence a iluse. Odklizení této pověry o objektivním isochronismu má pro metrickou vědu důležité následky: není rozdílu mezi verši se stopami pravidelnými a mezi verši volnými — obojí verš je rytmicky správný. Objektivní rozdíly v počtu slabik mezi jednotlivými přízvuky vyrovnávají se rychlejším tempem, s jakým se vyslovují stopy s větším počtem slabik, takže časová vzdálenost přízvučných slabik je přibližně stejná — ovšem v oné subjektivní ilusi, která je rozhodující —, ať je mezi nimi počet slabik nepřízvučných jakýkoli.

Zdálo by se, že tímto výkladem je oprávněnost volného verše prokázána, ale Mukařovský se právem ptá: jaký je tedy rozdíl mezi veršem a prózou, není-li objektivní pravidelnost ve střídání slabik přízvučných a nepřízvuč-

ných podmínkou řeči »vázané« a má-li próza, jak M. na příkladech ukazuje, také svoje ikty, ba i trocheje, daktyly a p.? Mukařovský tedy sám se pokouší vyložiti podstatu rozdílu mezi veršem a prózou, to už samostatně a nezávisle na Verrierovi.

Nejprve stanoví rozdíl prózy nerytmické a rytmické. V té i oné jsou vrcholy přízvukové, které se s jakousi pravidelností opakují. Próza rytmická má však všecky vrcholy téměř stejné intensitou výdechu a málo odlišné výškou tónu, takže tato pravidelnost mnohem více vyniká. Próza nerytmická má naopak z důvodu logického důrazu některé vrcholy o mnoho silnější než jiné a tím se rytmická pravidelnost značně zeslabuje. Pěkné jsou příklady, kde M. ukazuje, jak próza nerytmická (»logická«) přechází na místech citovějších v rytmickou (Havlíček).

Přechodným stupněm mezi prózou a veršem je »verset« (termín francouzský), známý z bible, hlavně z žalmů. Rytmus versetu není v přízvukových vrcholech ojedinělých, nýbrž v jejich dvoučlenných skupinách (Aniž dám očím svým usnouti / ani víčkám svým zdřímati).

Zbývá nyní vyložiti rytmickou podstatu verše a ukázati na rozdíl verše a prózy. Rytmus verše především jest nesen přízvučnými slabikami všech slov (ikty) a ne jen slov některých, jako je tomu u prózy. Dále rytmickou jednotkou verše není iktus jediný, nýbrž celá skupina iktů, kólon. Isochronismus je pak mezi kóly, která mívají po stejném počtu iktů. Platila-li dříve stopa = stopa, platí nyní kólon (= 2 neb více stop) = kólon (= 2 neb více stop). Tříiktové verše se pak dělí tak, že první kólon je dvouiktové a druhé jednoiktové; rovnosti obou polovin se dosahuje zpomalenou výslovností kóla jednoiktového. Dvouiktové verše pak nejsou vlastně verše, nýbrž jen kóla a mají se vlastně čísti dva verše jako jeden verš. Jednotlivé ikty (= stopy) uvnitř kól jsou taktéž isochronní a různý počet nepřízvučných slabik tu nevadí, protože se rozdíl vyrovnává zrychlenou neb zpomalenou výslovností.

Důležitější než počet iktů je ve verši cesura, která dělí verše na kóla, a to i tak, že vzniká mezi dvěma slovy těsně souvisícími, ba i uprostřed slov. Autor připisuje cesuře význam rozhodující pro rozdíl verše a prózy: verš bez cesury je próza. (Věta »jeho kariéra byla velmi pestrá« je próza, protože nemá cesury; řekneme-li »jeho kariéra / velmi pestrá byla«, vzniká cesura a próza se mění ve verš.)

Volný verš je tedy vyložen a oprávněn poznáním Verrierovým o subjektivním isochronismem, totiž je jím vlastně popřen, neboť není podstatného rozdílu mezi ním a veršem »metrickým«. (Bývá tomu tak i v básnické praxi, kde v básních komponovaných veršem volným se verše volné střídají s úplně pravidelnými, jak M. ukazuje na příkladě z Wolkra.) Mukařovský krom toho stanovil podstatné rozdíly verše a prózy (rytmická jednotka verše je

kólon a cesura dělí verš ve dvě isochronnní části) a zamezil tím možnost námitky, která by se právem mohla činiti Verrierovi, že při subjektivním isochronismu není vlastně rozdílu mezi veršem a prózou. Trvalou cenu autorovým výkladům zajišťuje empirická metoda, neboť všecky výklady se opírají o hojné příklady básnické i prozaické.

HOVORNA.

BOURÁNÍ MANŽELEK. Válečná a poválečná doba přinesla s sebou nejen mnoho útrap fysických o morálních, ale způsobila mnoho trápení i lidem, kteří nezapomněli česky. Čtenáři Naší řeči, zvláště jejích prvních ročníků, ještě se pamatují na ty hladovící děti trpící podvýživou a podobné jiné výrazy, proti nimž NŘ. v svých začátcích bojovala s větším nebo menším zdarem. Takový výraz bylo také »odbourávání cen«, utvořené nějakým úřední slovotvorcem podle něm. Abbau. Byl to hrubý germanismus, ale pro líně myslící Čechy slovo velmi pohodlné, protože hotové. S leností se nejhůř bojuje, proto také odbourávání cen NŘ. »neodbourala«; žije dál, kvete a nese ovoce. Při »odbourávání cen« snad měl přece někdo jakouž takouž představu o cenách vzrostlých do výše jako babylonská věž. Ale dnes se už odbourávají i jiné věci. V Českém slově ze dne 13. října 1925 (č. 238) měli zprávu o vyplácení drahotních požitků železničním zřízencům, »jichž manželky opouštějí na základě zákona restrikčního veřejnou službu« anebo »požívají drahotní přídavky k pensi« (nejspíše jako příkrm). Tato zpráva byla nadepsána: »Drahotní přídavky železničních zřízenců pro jejich odbourané manželky«.

HUNTOV (J. D.) je místní jméno, jehož základem je patrně osobní jméno německé Hunt (dnešním pravopisem Hund). U nás je dosvědčeno v 14. a 15. stol.: Ješek Hunt, také Huntel (Tom. Z. 358, st. 246); Henricus Hunt de Ach (t. 1415, st. 171), Hanuš Hunt mercator (t. 1432, st. 218). — Má-li se psané Lyczkowicz (r. 1399) čísti L i c k o v i c e či L i č k o v i c e, když jde o jméno jen jedinkrát doložené a dnes už zaniklé (= Horní Cerekvice), je těžko rozřešiti i filologovi. Čtení Lickovice je zcela možné jako patronymická odvozenina osobního jména Licek, pův. asi L'ucek, které lze pokládati za hypokoristický tvar některého jména složeného, začínajícího buď slabikami L'uto- (L'utomysl, L'utobor, L'utomír) anebo L'udi- (L'udislav, L'udomír atd.), tedy hypokoristikon téhož tvaru, jako je Lacek z Ladislav nebo Vracka z Vratislava. Jméno Lucek, Licek je pro starší dobu dobře doloženo: Lucek n. Licek z Lulče (Desky brn. 1, 214 a d.), Licek z Výškovic (Desky ol. 2, 298 a j.; v. Černého Ukazatel); Jan Licek z Ryzmburka (Desky DE 1, 263 z r. 1539); také Ličkové v Tomkových Zákl. jsou patrně Lickové, jak ukazuje

i německá forma Litzel a střídání Liczkonis-Litkonis (Tom. Z. 1377, 1379 n. 210). Naproti tomu podle jiných jmen místních, která mají dnes tvar Líčov, Líčkov a p., bylo by ovšem možno doklad výše uvedený Lyczkowicz čísti také s dobrým právem Líčkovice; výklad jmen tohoto způsobu, odvozených patrně také ze jmen osobních, byl by ovšem obtížnější (jméno os. toho tvaru není nasnadě), ale znění Líčkov, Líčov je tu aspoň zaručeno z usu dnešního. Německé pojmenování Horní Cerekvice = Lickovic, zachované v tvaru Lobitzkirchen (1360), Lowaczkuerchen (1399), bylo by dost těžko uvésti ve spojitost s názvem Lickovice; snad by bylo možno viděti v německých jménech zkomolení názvu Cerekvice Dobšova (Dobeškirche), jak zněl název nejstarší.

MORAVEČ (J. D.). Listinné doklady reprodukující toto jméno ve formách Morawczie a Morawcze (1379), Morawcze (c. 1390) jako nomin., z Morawcze (1389), Morawcze (1454) atd. jako genitiv a dnešní lidový tvar Moraveč, z Moravče nezdají se svědčiti tomu, že by původní tvar byl, jak se domníval Gebauer (Stč. sl. 399), Moravce (plur.) — gen. starý by byl zněl asi z Moravec—, spíše by bylo lze vyvozovati z dokladů výše uvedených tvar Moravčie, gen. z Moravčie. Byl by to tvar odvozený ze subst. Moravec, způsobem v místních jménech dosti častým; toho tvaru jsou zejména místní jména jako Kobylé (Kobylí), Jěstřěbie (Jestřebí), Vydřie (Vydří) a mn. j., označující místo, kde žijí kobyly, jestřábi, vydry atd. Podle nich mohlo vzniknouti ze jména Moravec (= Moravan) místní jméno Moravčie pro dědinu, v níž žili Moravci. Že se i z takových jmen tvořila jména tímto způsobem, dosvědčuje několik jmen (v Čechách i na Moravě) znících dnes Němčí, pův. asi Němčie (Nyemczie 1358 v Deskách olom., in Nyemczi Desk DE 1. 440 z r. 1371 a j.). Moravec jako jméno kmenové není sice v starším jazyce doloženo, ale je dosvědčeno jako jméno osobní (na př. v Tom. Z. 1331 st. 248 a j.), které z něho vzniklo. Dnešní tvar Moraveč lze pak snadno vyložiti z pův. Moravčie přechodem častým u jmen toho typu, jako Poříč z Poříčí, Podúleš z Podúlší (Podólšie atd.). Je ovšem pravda, že by tvar Moraveč bylo možno pokládati také za tvar původní, za přívlastňovací adjektivum z osob. jména Moravec n. Morávek (jako Srbeč ze Srbek a p.), ale tomu brání staré nominativy Morawczie, Morawcze, které bychom musili při tomto výkladě pokládati za zápisy nepřesné. — Plevnice (akus. Plewniczi 1454) je podle tvaru zpodstatnělé příd. jméno plevný (příponou -ice), které by analogicky podle jiných místních jmen mohlo znamenati buď osadu ležící nad potokem toho jména (jako Lužnice, Bylnice, Sennice), anebo trať, porostlinu atd. (jako Roudnice, Trstěnice), anebo konečně nějaké význačné stavení (jako Radnice) a p. Kmenem souvisí jméno Plevnice i adj. plevný se slovesem plíti, stč. plevu, a jeho odvozeninami plevel, pleva (pův. asi téhož významu co plevel) atd. Paralelní čes. jméno Plevník (ves blízko Úlic u Plzně) zdálo by se nasvědčovati tomu, že tu jde o nějaké místo n. zařízení na

ukládání plev, pův. snad o samotě stojící, časem příbytky obstavěné. Kdyby bylo jméno Plevnice staré (doklad z r. 1454 je nejstarší), bylo by snad možno mysliti (nehledíc na jméno Plevník) na osadu založenou na místě plevném (plevou, t. j. plevelí) zarostlou, ale to vše jsou jen pouhé dohady.

NÁDHERNÝ (S. M.). Slovo nádherný je jedna ze složenin českých, které vznikly ze složenin cizích částečným přejetím (t. j. jen obměnou hláskovou), částečným překladem, jako jsou ba-vlna (z baum-wolle), vá-noce (z weihnachten), lit-kup (z leit-kauf) atd. Vykládá se totiž slovo nádherný jako napodobenina starohorněm. über-hêr = überaus vornehm, jehož první část byla přeložena českým nad- a druhá ponechána v tvaru německém. Předpona nad- je v složeninách ovšem zpravidla krátká, ale u slova nádhera vznikla délka mechanicky, rytmickou analogií podle mnohých slov s předponou na- (slova s předponou nad- nejsou v živé řeči příliš četná), jako nádobí, náděje, nádržka atd. Tato analogie se projevuje i u jiných podobných slov; patří sem ob. nádlesní, starší pražské nádvladní (n. návladní, Anwalt), dial. moravské (u Bartoše) nádevsí, nádhruščí, nádměstí (pole nade vsí atd.).

PĚŠÍ PLUK 21. (NŘ. 9, 249). Napsali jsme o pořádku slov v tomto výraze a ve výrazech jemu podobných, že normální pořádek v češtině je »jedenadvacátý pěší pluk«, protože řadové číslovky jako příd. jména stávají z p r a v i d l a před podst. jménem. Dostalo se nám upozornění, že z příčin věcných a podstatných bylo třeba rozhodnouti se v odborné terminologii pro pořádek »pěší pluk jedenadvacátý« (na př. když se sestavuje pořad pluků, které nejdou po sobě pořádkem svých čísel řadových, 1. pěší pluk pátý, 2. pěší pluk sedmý atd.). Nemínili jsme ovšem, že tento pořádek (pěší pluk jedenadvacátý) je chybný, nýbrž že normální pořádek (v obyčejné řeči) je s číslovkou napřed, což ovšem nevylučuje (jako u jiných adjektiv) pořádek obrácený, je-li k tomu p o d s t a t n ý d ů v o d (tmavý pokoj — byl to pokoj tmavý a p.). Chybné by bylo ovšem říkati jako za Rakouska »pěší pluk jedenadvacet«.

POPELIŠTNÁ (J. D.). Mají-li starší zápisy tvary Popeliczna (1379), Popelyczna (1390) a mladší (od r. 1454) Popelisstna, lze míti za to, že tvar původní zněl Popeličná a že se teprve časem, nějakou změnou pojetí nebo jiným rušivým vlivem změnil v tvar Popelištná. Popeličná je pak asi jméno utvořené týmž způsobem jako Včelná, Rybná, Svinná (místy neutra Komárné, Rybné atd.) od stč. popelič, mandrix, mus ponticus n. marmotus. Když se jméno popelice z jazyka začalo vytráceti, přiklonilo se asi místní jméno Popeličná lidovou etymologií k slovu popeliště a změnilo se v Popelištná. — S t r m ě c h y je jméno složené tak jako trpi-měchy a p.; jeho první člen je asi z kmene st'r-, který je v slovese stru, stříti. Průvodné i vedle slabikotvorného r se vyskytuje v té době velmi často; zápis Strzyemech (1379) = Střěměchy dá se vyložiti vědomím spojitosti tvaru str- se slovesem střieti.

Proč říkali obyvatelům této dědiny Strměši, je těžko hádati; většinu jmen tohoto typu dovedeme sice gramaticky analysovati, ale jejich význam zůstává nejasný. — Skehrov (psáno Sskehrow 1386) vedle Skuhrov bylo by možno vykládati tím způsobem, že jsou to vlastnická jména utvořená od osobního jména (přezdívky), které má základ v slovese skuhrati. Skuhrati je patrně sloveso původu onomatopoetického a v takových je materiál hláskový (zvl. samohlásky) velmi proměnlivý. Tak vedle slovesa skuhrati je stč. skebrati s týmž významem (hlas v Rama slyšán jest pláče i skebránie mnohého = ululatus Ev. Zimn. Mat. 2, 18), škebrati (u Jgm.; častou změnou sk — šk) a častěji škemrati n. škamrati (něčeho skuhráním se doprošovati). Bylo-li tedy vedle skuhrati také skehrati (buď jako zvuková varianta anebo jako obměna způsobená slovesy skebrati a p.), lze snadno pochopiti, že se vedle tvaru Skuhrov vyskytuje také Skehrov (možná i Škehrov).

PŘEDLICE (J. H.) bylo původně asi jméno rodu ženského a čísla jednotného. Tak aspoň bývá psáno v zápisech starých, z nichž o tvaru toho jména lze souditi (v lat. zápisech, na př. v Soudních aktech kons. praž. 3, 73 k r. 1392, psané de Przedlicz, in Przedlicz může býti za čes. z Předlic i z Předlice); tak v Arch. č. 14, 377 v seznamu odcizených statků duchovenstva postoupených r. 1454 komoře královské je poznamenáno, že p. Blanštajn sstupuje KMti těchto vsí dole psaných: Levína, Radyšína, Kliše, Předlice, Újezda, Habrovice atd. Proto také Palacký píše v Dějinách vždy o vsi Předlici. Ale již v době staré začíná se vyskytovati jméno Předlice v čísle množném: Marek z Předlic (Arch. č. 30, 6 z r. 1528); ze vsí Oujezdce a Předlic, což po pravé ruce, to k Předlicím ... náleží; že to náleží k Předlicím; strany Předlic; Urban, Mikův syn z Předlic; Říha Šimonovic z Předlic (t. 30, 99 n., vše ze zprávy o soudu mezním mezi Petrem Kelblem z Kajzinku a jeho lidmi zástavními ze vsi Oujezdce a Předlic z r. 1543). Je tedy změna čísla již starého původu a pro dnešní praxi by měl rozhodovati nynější usus místní; říká-li se v místě samém a v jeho okolí »do Předlic, v Předlicích«, bylo by křísiti tvar původní (z Předlice) stejně nemístné jako pokoušeti se o obnovu tvarů »z Teplice, v Teplici«, když se dnes už říká jen »v Teplicích«, ač ještě Hájek znal tvar původní.

VODA DOLNÍ DOBRÁ. V článku, který jsme dodatkem k našemu výkladu o tomto zkomoleném jméně v NŘ. 9, 128 uveřejnili v Hovorně minulého sešitu (str. 254), poznamenali jsme, jak jsme o to byli požádáni, že vinu z toho zkomolení nemá redaktor hořického listu, nýbrž politická správa a že jsme na tento omyl byli upozorněni p. Jaroslavem Pasovským z Berouna. K tomu poslal nám nyní autor tohoto upozornění list, v němž píše: »Pozastavil jsem se poněkud nad tím, že dopis uvádíte, jako by Vám jej byl poslal nějaký náhodný čtenář z Berouna, a nikoliv český spisovatel

(viz o něm příručku Pallasovu, nebo Frabšovu, nebo A. Novákovu), u něhož přece nikterak nezáleží na tom, kde náhodou žije. Aspoň se napamatuji, že bych kde byl četl, že něco napsal pan Vrba z Domažlic, nebo pan Jar. Maria z Tábora, nebo pan Ertl z Vinohrad, nebo pan Smetánka ze Smíchova.« Vyhovujeme tedy do třetice i tomuto upozornění a prosíme čtenáře Naší řeči, aby v tomto ročníku NŘ. str. 254 10. řádek shora položili před slova »p. Jaroslav Pasovský« slovo »spisovatel« a škrtli slovo »z Berouna«.

Z CESTY (J.). Máme-li představu skutečné cesty (Weg), s jejíhož povrchu něco mízí, užíváme předložky s: vítr odvál sníh s cesty; tak i ve významu přeneseném: sešel s pravé cesty. Máme-li při slově cesta představu děje (Reise), z jehož průběhu něco vychází, užíváme předložky z: vracíme se z cesty, píšeme z cesty (nikoli s cesty!) atd. (v. NŘ. 7, 219). A protože neposíláme pozdravy známým, sedíce na cestě, nýbrž vzpomínáme na ně během svého putování, je ve větě »posílám ti pozdrav z cesty« předložka z i v českém pravopise zcela na místě.

ZEMSKÁ RADA ŠKOLNÍ (F. U.). Že správný a normální pořádek český je »zemská školní rada«, vykládali jsme v NŘ. už 6, 288. Jak vidíte, marně. Snad přijde jednou někdo na to, že nejširší pojem je rada, užší školní a ještě užší zemská a bude se pak psáti »zdeúředně« rada školní zemská. — O tvaru Blanensko jsme psali v letošním ročníku str. 89. — Krnovsko je jméno bývalého knížectví krnovského s městem Krnovem ve Slezsku. — Slovo bunkel (o němž by výklad 9, 72) nelze vykládati z něm. dunkel; brání tomu, když nic jiného, už jen paralelní tvar bunkač.

ŽĎÁR (J. F.). Říká-li lid ve Vaší krajině ve Žďáře, je to tvar správnější než ve Žďáru: lokály na -ě, -e jsou v tomto sklonění totiž starší než na -u (na př. v boře, v Příboře je starší než v boru, v Příboru, říká se jen na Smíchově, na Vyšehradě, v Karlíně, ne na Smíchovu a p.), a o správnosti v takových případech rozhoduje jazykový zvyk. Kdo říká, že ve Žďáře by předpokládalo 1. p. Žďár, ne Žďár, je slabý v gramatice; podle něho by se mělo říkati na př. v Chotěboře, ne v Chotěboři.

Opravy:

Na str. 236 ř. 13 zdola má býti *anemie* m. *anaemie*; na str. 233 ř. 10 zdola *navlas* m. *na vlas*; na str. 242 ř. 5 shora *tramvajový* m. *tramwayový*, ř. 10 sh. *dozadu* m. *do zadu*; ř. 26 sh. *nakvap* m. *na kvap*; na str. 251 ř. 4 zdola *zčásti* m. *z části*; na str. 254 ř. 15 zdola *remiza* m. *remisa*.

Odpovědný redaktor: Václav Ertl.
Tiskli Neuber, Pour a spol. v Praze-I., Bílkova ul. 17.